

AMBROGIO LORENZETTI: ALEGORIJA UČINKA DOBRE I LOŠE VLADAVINE

Balek, Gabriela

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:733580>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**AMBROGIO LORENZETTI: ALEGORIJA UČINKA DOBRE I
LOŠE VLADAVINE**

GABRIELA BALEK

Split, 2024.

Odsjek za povijest umjetnosti
Studij povijesti umjetnosti

**AMBROGIO LORENZETTI: ALEGORIJA UČINKA DOBRE I
LOŠE VLADAVINE**

Student:

Gabriela Balek

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Ivana Čapeta Rakić

Split, rujan 2024.

Sadržaj

1.	Uvod	7
2.	Ambrogio Lorenzetti.....	8
1.	Povijesno-kulturološki kontekst	9
1.1.	Humanizam.....	9
1.2.	Politika i umjetnost grada Siene	9
2.	Gradska vijećnica (Palazzo publico)	10
2.1.	Braća Lorenzetti-Gradska vijećnica (Palazzo publico)	11
2.2.	Sala dei Nove.....	12
3.	Alegorija dobre vladavine	13
3.1.	Učinci dobre uprave.....	15
3.1.1.	Učinak dobre vladavine u gradu.....	15
3.1.2.	Učinak dobre vladavine na selu	17
3.2.	Kreposti i mane.....	18
3.3.	Kreposti i personifikacije.....	19
3.3.1.	Grad Siena (Građanstva)	19
3.3.2.	Mir (Pax)	20
3.3.3.	Jakost/Snaga (Fortitudo)	21
3.3.4.	Pravda (Iustitia).....	22
3.3.5.	Razboritost (Prudenzia).....	23
3.3.6.	Umjerenost (Temperantia)	24
3.3.7.	Velikodušnost (Magnanimitas)	25
3.3.8.	Pravda (Iustitia).....	26
3.3.9.	Distributivna i Komutativna pravda	27
3.3.10.	Mudrost (Sapientia).....	28
3.3.11.	Sloga (Concordia)	28
3.3.12.	Teološke vrline (Ljubav, Vjera, Nada)	29
3.3.13.	Sigurnost (Securitas)	30
4.	Alegorija loše vladavine	31
4.1.	Učinak loše vladavine.....	32
4.1.1.	Učinak loše vladavine u gradu	32
4.1.2.	Učinak loše vladavine na selu.....	34
4.2.	Mane i personifikacije	35
4.2.1.	Tiranija	35

4.2.2.	Okrutnost (Crudelitas).....	37
4.2.3.	Izdaja (Proditio).....	38
4.2.4.	Prijevvara (Fraus).....	39
4.2.5.	Bijes (Furor)	40
4.2.6.	Podjela (Divisio)	41
4.2.7.	Rat (Bellum).....	42
4.2.8.	Strah (Timor).....	42
4.2.9.	Teološke mane (Pohlepa, Oholost, Taština).....	43
5.	Zaključak	44
6.	Literatura	45
7.	Popis priloga	49

Sažetak

Tema ovog završnog rada je djelo Ambrogia Lorenzettija „Alegorija dobre i loše vladavine“. Prvi dio ovog završnog rada fokusira se na povijesno-kulturološki kontekst nastanka djela, a u središnjem dijelu se analiziraju freske „Alegorija dobre vladavine“ i „Alegorija loše vladavine“. Freske prikazuju personifikacije vrlina i mana, stoga je za razumijevanje konteksta djela neophodna ikonografska analiza svake od njih, uz dodatno potkrijepljenje primjerima iz djela drugih umjetnika. Cilj ovog rada je bio analizirati ikonografsko značenje personifikacija na freskama Ambrogia Lorenzettija te ih povezati s povijesno-kulturološkim kontekstom njihovog nastanka.

Ključne riječi: *Ambrogio Lorenzetti, Palazzo pubblico, alegorije, vrline, mane*

Abstract

The theme of this final thesis is the work of Ambrogio Lorenzetti „The Allegory of Good and Bad Government“. The first part of this piece focuses on the historical and culturological context of its creation and in the main part there is the analysis of frescoes „Allegory of Good Government“ and „Allegory of Bad Government“. The frescoes depict personifications of virtues and vices, so any iconographic analysis is necessary to understand the context of the work, additionally supported by examples from the works of other artists. The aim of this paper is to analyze the iconographic meaning of the personifications of Ambrogio Lorenzetti`s frescoes, and to connect them with the historical and cultural context of their origin.

Key words: *Ambrogio Lorenzetti, Palazzo publico, allegories, virtues, vices*

1. Uvod

Ambrogio Lorenzetti je bio talijanski slikar koji je djelovao u Sieni za vrijeme 14. stoljeća. Svojim izvanrednim talentom privukao je pozornost Vijeća Devetorice koje od njega naručuje freske za Gradsku vijećnicu koje će stajati u prostoriji „Sala dei nove“. Budući da Vijeće Devetorice vlada u vrijeme najvećeg prosperiteta grada Siene, žele nastaviti tim tokom ići naprijed i ne žele da pojedinci komune ruše mir i sigurnost grada.

Prvi dio ovog završnog rada posvećen je povijesno-kulturološkom kontekstu nastanka djela kako bi se dublje razumjeli razlozi njegovog nastanka. U tom dijelu obrađuje se politički i umjetnički razvoj Italije, s posebnim naglaskom na početak razvoja humanizma. Potom slijedi opis Gradske vijećnice, u kojoj je Lorenzetti ostavio svoj značajni umjetnički trag.

U središnjem dijelu obrađuju se freske „Alegorije dobre vladavine“ i „Alegorija loše vladavine“. U poglavlju „Alegorija dobre vladavine“ najprije se analiziraju učinci dobre vladavine u gradu, a potom na selu. U drugom dijelu ovog poglavlja obrađuje se opći pregled kreposti i mana, dok završni dio obuhvaća opis kreposti i drugih personifikacija na fresci, poput Mira, Jakosti/Snage, Pravde, Razboritosti, Umjerenosti, Velikodušnosti i dr. Na isti način obrađena je i freska „Alegorija loše vladavine“, koja je antiteza fresci „Alegorija dobre vladavine“. Također se najprije analiziraju njezini negativni učinci u gradu i na selu, a zatim slijedi pojedinačni opis personifikacija mana.

2. Ambrogio Lorenzetti

Ambrogio Lorenzetti je bio talijanski slikar koji je rođen oko 1290. godine u Sieni, a umro oko 1348. godine. Bio je brat još jednog poznatog talijanskog slikara Pietra Lorenzettija. Pietro Lorenzetti je bio prvi koji je ušao u svijet slikarstva, a zatim 1317. godine mu se pridružuje i Ambrogio. Iako su bili pripadnici sienske škole, u njihovim djelima može se vidjeti da su bili pod Giottovim utjecajem.¹Zbog manjka izvora iz tog vremena, nije poznato tko je bio Ambrogiov učitelj, ali je poznato da je bio učlanjen u slikarski ceh u Firenci, što mu je omogućilo da dođe u doticaj s tadašnjim firentinskim umjetnicima.² Osim Giottovog utjecaja, u njegovim djelima može se vidjeti utjecaj Duccia i Simone Martinija. Iako je još pod gotičkim utjecajem u svojim djelima pokušava na matematički način riješiti problem perspektive.³Ambrogio je bio humanistički umjetnik, budući da je svoje zanimanje za antičku umjetnost i perspektivu pokušavao ukomponirati u svoja umjetnička djela.⁴Braća Lorenzetti tijekom 1330.-ih godina postaju vodećim umjetnicima u Sieni. U tom razdoblju nastaju njihova najvažnija djela, pa time i Ambrogiova freska „Alegorija dobre i loše vladavine“.⁵Godine 1348. izbija pandemija crne kuge koja je u tom vremenu odnijela sa sobom veliki broj života, a tako je od te pošasti i podlegao sam Ambrogio.⁶

Slika 1. „Sala dei nove“, Gradska vijećnica, Siena.

¹ Davies, Penelope J. E. "Jansonova enciklopedija: zapadna tradicija".Varaždin: Stanek,2013., str. 458.

² "Ambrogio Lorenzetti." Encyclopaedia Britannica. Pristupljeno 15.svibnja 2024.

³Souchal, Francois, i Hofstaetter, Hans H. Umjetnost u slici: Evropski srednji vijek. Rijeka: Otokar Keršovani, 1978., str. 124.

⁴ "Ambrogio Lorenzetti." Encyclopaedia Britannica. Pristupljeno 15.svibnja 2024.

⁵ Polzer, Joseph."Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory,'" Artibus et Historiae 23, no. 45 (2002): 65.-67.

⁶ Davies, Penelope J. E. "Jansonova enciklopedija: zapadna tradicija".Varaždin: Stanek, 2013., str.462.

1. Povijesno-kulturološki kontekst

1.1. Humanizam

U kasnom srednjem vijeku, već početkom 14. stoljeća u Italiji se javlja novi pokret zvan humanizam.⁷ Čovjek se sve više usmjerava na sebe te se počinje baviti svjetovnom tematikom. Stoga se i u likovnoj umjetnosti sve više uvode svjetovne tematike, a svoju inspiraciju pronalaze u antici.⁸

1.2. Politika i umjetnost grada Siene

Za bolje razumijevanje nastanka „Alegorija dobre i loše vladavine“ potrebno je razumjeti političko-gospodarski položaj grada Siene. Grad Siena započeo je svoj razvoj već u 12. stoljeću, a nije mu bilo potrebno puno vremena da postane jedan od najutjecajnijih samostalnih komuna. Tijekom razdoblja srednjeg vijeka vodio je česte borbe sa suparničkim gradovima Firenzom i Pisom, a u 13. stoljeću je izuzetno stradao zbog unutrašnje borbe gibelinske i gvelfske stranke.⁹ Nakon teškog gospodarskog razdoblja Siena se nalazi pod upravom Vijeća Devetorice koji će od nje napraviti snažno političko-gospodarsko središte. Gospodarski razvoj grada i akumulacija njegovog bogatstva privući će neke od najpoznatijih umjetnika tog vremena.¹⁰ Vijeće Devetorice na vrhuncu prosperiteta grada odlučuje naručiti fresku od Ambrogia Lorenzettija koja će prikazivati dobru i lošu upravu grada, a nalaziti će se u Gradskoj vijećnici Siene. Nije besmisleno što su odlučili da freska bude baš smještena u dvorani vijeća, budući da će simbolično predstavljati upozorenje svakome tko odluči skrenuti s pravog puta.¹¹ Ambrogio Lorenzetti započinje s izradom freske u veljači 1338. godine, a baš u tom vremenu vlast se odlučila i za prigradnju velike katedrale, ali kako je taj projekt izgradnje premašio tadašnju svotu grada radovi su obustavljeni.

⁷ Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 'Humanizam.' Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. 2013. – 2024. Pristupljeno 8.5.2024.

⁸ Davies, Penelope J. E. "Jansonova enciklopedija: zapadna tradicija". Varaždin: Stanek, 2013., str. 86. str

⁹ Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 'Siena.' Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. 2013. – 2024. Pristupljeno 3. svibnja 2024.

¹⁰ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002), str. 70-72.

¹¹ Davies, Penelope J. E. "Jansonova enciklopedija: zapadna tradicija". Varaždin: Stanek, 2013., str. 459.

Godine 1339. Ambrogio Lorenzetti završava s izradom freske, a nedugo nakon toga dolazi do gospodarskog pada samog grada. Siena je tijekom Duecenta i početkom Trecenta ostvarila izuzetne rezultate na polju umjetnosti i arhitekture tog vremena, a njezino najveće ostvarenje tog razdoblja je bila izgradnja Gradske vijećnice (Palazzo Pubblico).¹²

2. Gradska vijećnica (Palazzo pubblico)

Gradska vlast prije izgradnje Gradske vijećnice okupljala se u privatno iznajmljenim zgradama, a tek krajem 13. stoljeća dolazi do pregovora oko njezine izgradnje. Prije same izgradnje trebali su definirati lokalitet na kojem će se nalaziti, a njezina izgradnja trajala je od 1297. do 1310. godine.¹³ Nedugo nakon izgradnje, Vijeće Devetorice odlučuje preuzeti desno krilo Gradske vijećnice. Vijeće prilikom odabira rezidencije planski razrađuju njezin interijer, a zajedno s tim i tematiku samih murala koji će se nalaziti u njoj.¹⁴ Odlučili su jedan od murala posvetiti Blaženoj Djevici Mariji, budući da je grad Siena uzeo za svoju zaštitnicu nakon pobjede nad Firentincima kod Montapertija. Zadatak izrade murala Blažene Djevice je bio predan u ruke poznatog umjetnika Simone Martinija. On je napravio veličanstvenu fresku pod imenom „Prijestolje Mudrosti“ koje je ujedno i njegovo najranije djelo koje nam je za sada poznato. Treba spomenuti da to nije najraniji prikaz Blažene Djevice na prijestolju u sienskoj umjetnosti, budući da je Duccio di Bondone već 1309. godine naslikao „Prijestolje mudrosti“ za katedralu u Sieni. Stoga je nesumnjivo da se Simone Martini prilikom izrade svoje freske ugledao na Duccio di Bondonea, što se može vidjeti po sličnoj tematici, ali i korištenju sličnih linija i boja prilikom izrade freske.¹⁵ Nešto kasnije Simone Martini u glavnoj dvorani Gradske vijećnice izrađuje i svoju drugu fresku pod imenom „Guidoriccio di Fogliano“ koja prikazuje kondotjera na konju.¹⁶ Budući da su te freske planski izrađene, služile su kao opomena sijenskim zakonodavcima da se uvijek vode moralnim načelima.¹⁷

¹² Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002), str. 70-72.

¹³ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 64.

¹⁴ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 65.

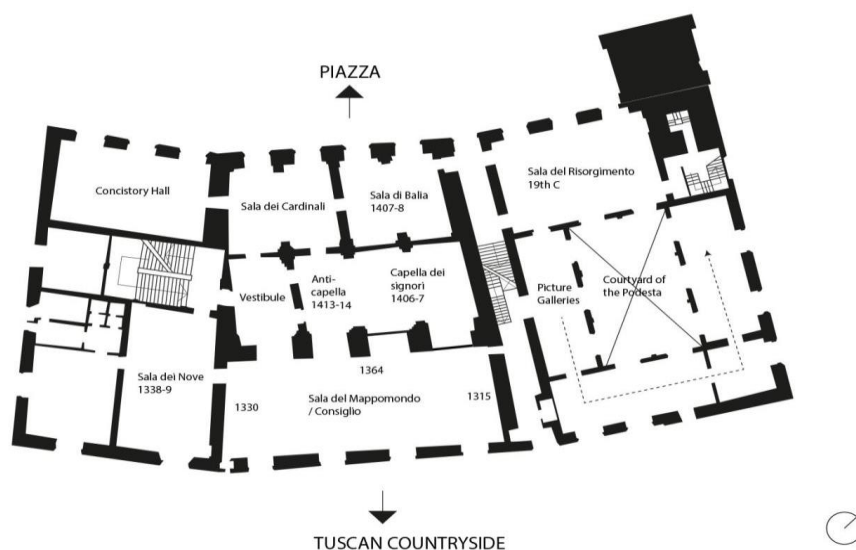
¹⁵ Borovac, Ivanka. "Opća povijest umjetnosti". Zagreb: Mozaik knjiga, 2000. str. 208.

¹⁶ Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 'Martini, Simone.' *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. 2013. – 2024. Pristupljeno 5. svibnja 2024.

¹⁷ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory,'" *Artibus et Historiae* 23, no. 45 (2002): 65-67

2.1. Braća Lorenzetti-Gradska vijećna (Palazzo publico)

Negdje sredinom 1330.-ih godina Simone Martini je napustio Sienu, a braća Lorenzetti su postala najpoznatiji slikari grada Siene. U tom periodu Ambrogio Lorenzetti je na vanjskoj fasadi Gradske vijećnice naslikao „storie romane“ koje se nisu sačuvale, a niti je ostala poznata njihova tematika. Godine 1338. započinje s izradom svoje najpoznatije freske pod nazivom „Alegorija dobre i loše vladavine“, a koja će se nalaziti u prostoriji „Sala dei Nove“ gdje će se sastajati glavni suci grada Siene.¹⁸ Gradsko vijeće se 1343. godine proširuje u veće prostorije zbog većeg broja članova, pa tako preuzima jugoistočni dio građevine. Nedugo nakon tog događaja Ambrogio Lorenzetti je dobio zadatak da izradi fresku s prikazom globusa „Mappamondo“ točno ispod Martinijeve freske „Guidoriccio di Fogliano“.¹⁹ O postojanju globusa svjedoče koncentrični krugovi urezani u zid. Globus se mogao ručno rotirati, a njegova stražnja strana je bila pričvršćena za zid. Karta je bila naslikana na platnu koje je bilo rastegnuto preko drvenog okvira.²⁰

Slika 2. Tloct Palazzo publico

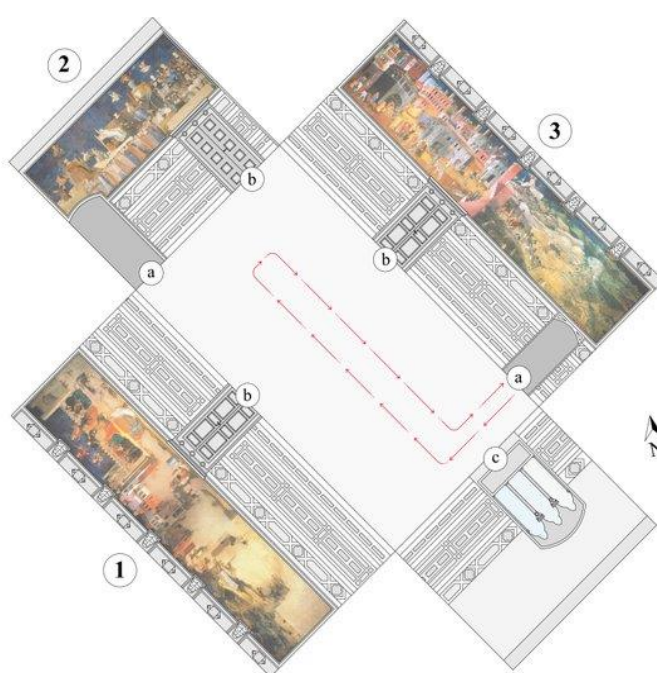
¹⁸ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002), str. 65.

¹⁹ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002), str. 67-68.

²⁰ Kupfer, Marcia. "The Lost Wheel Map of Ambrogio Lorenzetti." *The Art Bulletin* 78, no. 2 (June 1996): 286-289

2.2. Sala dei Nove

Kada se promatra s arhitektonskog gledišta, prostorija „Sala dei Nove“ (Dvorana devetorice) je bila zamišljena kao zasebna prostorija u odnosu na druge, što se može zaključiti po tome što je imala zaseban ulaz na južnoj strani građevine. U to vrijeme kada je izgrađena imala je samo dvojna vrata na južnoj i zapadnoj strani, ali tijekom 15.stoljeća dobila je još troja. Kada se ulazi u „Sala dei Nove“ kroz južni ulaz odmah prilikom ulaska vidimo fresku „Alegorije učinka dobre vladavine“ smještene na sjevernom zidu prostorije, dok je svjetlost s južnih prozora dobro osvjetljuje. Iz navedenoga može se zaključiti da je freska „Alegorije dobre vladavine“ ujedno i najvažnija u cijeloj prostoriji.²¹

1. Allegory of bad government by a tyrant and the effects of bad government on the city and countryside
 2. Allegory of good government by the commune
 3. The effects of good government on the city and countryside
- a. Site of the original doors
b. Site of present doors
c. Window alcove

Slika 3. Raspored prostorije „Sala dei Nove“

²¹ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002), str. 69-70.

3. Alegorija dobre vladavine

Kao što je već naznačeno, na sjevernom zidu „Sale dei Nove“ nalazi se prikaz „Alegorije dobre vladavine“ grada Siene. Gledajući sliku moguće je primijetiti da je njezina kompozicija horizontalna te je podijeljena u tri superponirana reda. Prvi red prikazuje građane Siene, drugi prikazuje personifikaciju grada Siene te personifikacije vrlina na prijestolju, a posljednji obuhvaća nebeski dio na kojem su prikazane teološke vrline. Ispod čitave freske se nalazi velikim tiskanim slovima Lorenzettijev potpis „AMBROSIUS LAURENTII DE SENIS HIC PINXIT UTRINQUE“.²²

U prvom dijelu može se vidjeti povorka od 24 bogata i utjecajna građana Siene koji se držeći za uže kreću u istom smjeru. Pomnije gledajući fresku primjećuje se da se devet figura posebno ističe prikazom raskošnije odjeće, a tih devet figura insinuira na vlast Devetorice. Osim građana prikazani su u ovom dijelu i kriminalci kojima su vezane ruke, a nešto poviše njih nalazi se vojska Siene. Na prijelazu između prvog i drugog horizontalnog dijela nalaze se vojnici koji razdvajaju obične smrtnike od uzvišenih vrlina. Njihova uloga je zaštititi grad od vanjskih i unutarnjih nemira koji bi u bilo kojem aspektu naštetili čitavoj komuni.²³

Slika 4. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, 1338.

²² "The Good Government Allegory," Web Gallery of Art, pristupljeno 10. svibnja 2024.,

²³ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 71.

Drugi dio je tematski podijeljen na dva dijela. Prvo što se primjećuje su dva prijestolja i dvije figure koje se svojom veličinom ističu nad ostalima. Na većem prijestolju u samom središtu se nalazi najveća figura freske, a ona predstavlja personifikaciju grada Siene. Personifikacija grada Siene je prikazana kao muškarac s bradom koji u rukama drži štit i štap, čime se želi pokazati da je moć i vlast u njegovim rukama. S njegove lijeve i desne strane nalaze se okrunjene vrline koje su prikazane u ženskom obliku. S lijeve strane su prikazane Mir, Hrabrost i Mudrost, a s desne strane Velikodušnost, Umjerenost i Pravda. Sve te vrline sjede na zajedničkom horizontalno postavljenom prijestolju. Na lijevoj strani freske nalazi se prikazana Pravda na zasebnom prijestolju, a poviše njezine glave nalazi se krilata figura Mudrosti koja drži i balansira vagu. Na krajevima vage nalaze se krilate figure Komutativne i Distributivne pravde. Ovdje se može vidjeti da je Lorenzetti bio vrlo dobro upoznat s Aristotelovom Nikomahovom etikom u kojoj Aristotel pravi distinkciju između ove dvije vrste pravednosti. Ispod Pravdinih nogu nalazi se personifikacija Sloge koja spaja užad koja proizlaze s krajeva vage. To užde koje je simbol jednakosti prosljeđuje građanima Siene koji započinju svoju povorku od personifikacije Sloge do personifikacije grada Siene.²⁴

Slika 5. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Prikaz Pravde,

U trećem horizontalnom dijelu nalaze se krilate teološke vrline, koje predstavljaju božansku nadmoć nad svim građanskim vrlinama, personifikacijama ali i običnim smrtnicima. Poviše glave personifikacije grada Siene su postavljene tri najpoznatije teološke vrline: Vjera, Nada i Ljubav. Iz ovoga može se zaključiti da je čitava kompozicija hijerarhijski osmišljena.²⁵

²⁴ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory'". *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 70.-72.,

²⁵ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory'". *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 70.-72.

3.1. Učinci dobre uprave

3.1.1. Učinak dobre vladavine u gradu

Slika 6. Ambrogio Lorenzetti, Učinak dobre vladavine u gradu,, 1338.

Na prikazanoj slici može se vidjeti kako izgleda grad koji je pod vlasti Pravde. Freska je naslikana na istočnom zidu „Sale dei nove“. Na prvi pogled može se vidjeti da je arhitektura čitavog grada u potpunom skladu, dok su ljudi zaokupljeni svojim svakodnevnim poslovima. Građevine su napravljene od crvene opeke, a iznad njih se izdiže katedrala sa svojom kupolom te crno bijelim zvonikom.²⁶ Svi građani su vođeni harmonijom, a svatko od njih ima ulogu u ostvarenju prosperiteta grada. Stoga su prikazane otvorene trgovine, jahača na konjima ali i građevinskih radnika.²⁷

²⁶ Gudak, Tea. "Sekularne teme u slikarstvu Trecenta". Medieval Wall, 2010., str. 6.-9.

²⁷ "Giotto di Bondone," Web Gallery of Art, pristupljeno 10. lipnja 2024.

U središte same freske postavljeno je devet figura koje plešu držeći se rukama, dok ispred njih stoji figura koja pjeva i svira žičani instrument. S obzirom na to da se nalaze u samom središtu freske i uvećane su u odnosu na druge figure, imaju značajnu simboliku. Neki smatraju da je riječ o ženskim figurama, ali može se vidjeti da Lorenzetti ikonografski drugačije prikazuje ženske figure u odnosu na dati prizor. Ove figure imaju otkrivene gležnjeve, što bi bilo veoma čudno za žene tog vremena. Osim toga, njegove ženske figure uvijek imaju dugu kosu, bilo ona puštena ili ispletana, dok ove figure imaju kratku kosu. Argument bi mogao biti da žene nisu često sudjelovale u javnim plesovima u to vrijeme, ali taj bi argument otpao jer su Giotto i Andrea di Bonaiuto na isti način naslikali grupu ženskih figura. Međutim, za razliku od ovih, njihove ženske figure imaju raspuštenu kosu ili pokrивene gležnjeve. Bez obzira na to jesu li prikazane muške i ženske figure, cilj ovog prizora bio je prikazati radost i blagostanje društva koje proizlazi iz pravedne vladavine gradom.²⁸

Slika 7. Ambrogio Lorenzetti, Učinak dobre vladavine u gradu., 1338.

Slika 8. Andrea di Bonaiuto, Alegorija Crkve, Firenca, Santa Maria Novella

²⁸ Skinner, Quentin. "Ambrogio Lorenzetti's Buon Governo Frescoes: Two Old Questions, Two New Answers." *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 62 (1999):7.-16.

3.1.2. Učinak dobre vladavine na selu

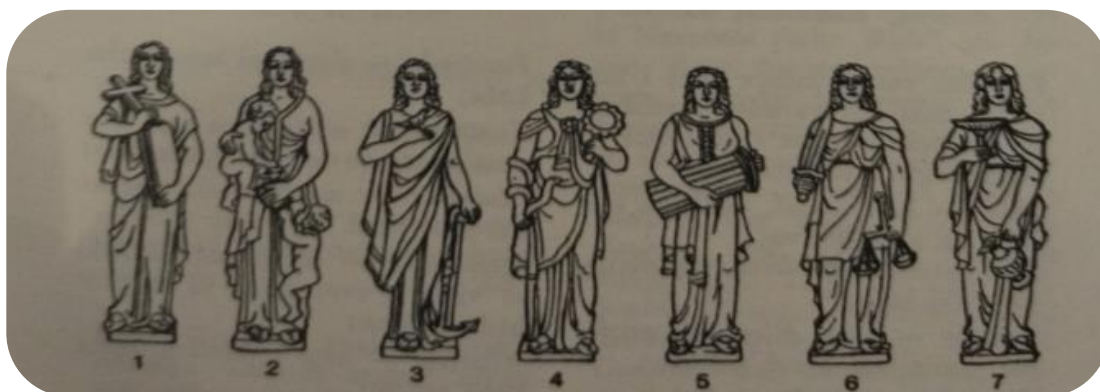
Slika 9. Ambrogio Lorenzetti, Učinak dobre vladavine na selu , 1338.

U prednjem planu seoskog pejzaža se nalazi most koji je napravljen na samom izlazu iz grada, a dalje se širi u cestu. Na njemu može se vidjeti trgovačka povorka i lovci, a sa suprotne strane seljaci koji se s natovarenim magarcem približavaju ulazu u sami grad. U donjem dijelu ceste nalaze se polja sa seljacima koji marljivo rade na njima. Čitava freska prikazuje sveopće obilje i harmoniju jednog bogatog sela. Ovakav prikaz sela nije nešto što je bilo uobičajno za srednji vijek, budući da je za srednjovjekovnog čovjeka sve ono što je bilo izvan zidina grada predstavljalo opasnost. Na fresci može se vidjeti da se Lorenzetti koristio toplim tonovima koji imaju umirujuće djelovanje na samog gledatelja. Iznad ovog čitavog pejzaža nalazi se personifikacija Sigurnosti (Securitas) koja se pojavljuje kao anđeo. U lijevoj ruci drži vješala na kojima visi obješeni kralj, a u drugoj drži svitak s natpisom „Bez straha neka svatko slobodno korača i za sjetvu se brine, dok god ova žena bude upravljala našim slobodnim gradom što ga je istrgnula ispod kraljevske vlasti“.²⁹

²⁹ Borovac, Ivanka. "Opća povijest umjetnosti". Zagreb: Mozaik knjiga, 2000. str. 206.

3.2. Kreposti i mane

Ambrogio Lorezetti nije tek odjednom došao na ideju personifikacija vrlina i mana na svojem muralu, već je morao imati nekakvo prijašnje uporište svoje ideje. U 4. stoljeću španjolski pjesnik Prudencije u svom djelu „Psychomachia“ donosi opis borbe personifikacija vrlina i mana, a njegov utjecaj je imao najvećeg odjeka u ikonografiji srednjeg vijeka. Najčešće se prikazuje sedam kreposti i mana, iako je njihov broj u ikonografiji značajno veći. Kreposti se dijele na četiri kardinalne (stožerne) i tri teološke.³⁰ U ikonografiji kreposti se gotovo uvijek prikazuju u ženskom obliku.³¹ Često se u umjetnosti prikazuju u borbi s manama, a ta borba se naziva psihomahija. Riječ psihomahija dolazi od grčkog jezika na kojem bi označavala u doslovnom prijevodu „duhovni boj“. Vrline se u tom „boju“ bore s manama za ljudsku dušu te u toj borbi redovito pobjeđuju vrline. Takav prikaz je bio ujedno i moralno-didaktički koji je imao svrhu srednjovjekovnog čovjeka uputiti na moralno djelovanje.³²

Slika 10. Kreposti: Vjera, Ljubav, Ufanje, Razboritost, Jakost, Pravednost, Umjerenost

³⁰ Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva"IV. Izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000. str. 339.

³¹ Ripa, Cesare. „Ikonologija“. Split: Laus, 2000. str. 187.

³² Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva"IV. Izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000. str. 492.- 493.

3.3. Kreposti i personifikacije

3.3.1. Grad Siena (Građanstva)

Personifikacija grada Siene prikazana je kao najveća figura na fresci. Njezina crno-bijela haljina simbolizira boje grada Siene. Prikazana je kako u rukama drži štap i štit, a na njezinom štitu nalazi se slika Blažene Djevice Marije i Isusa Krista s natpisom „Salve(t) V(ir)go Se(na)m (Veterem) (qu)am (signat amenem)“ koji se nalazi i na službenom pečetu grada Siene. S jedne i druge strane glave personifikacija nalazila su se slova CV (Civitas Senensis) i CV (Civitas Virginis).³³ Kao što je već rečeno Djevica Marija je bila zaštitnica grada Siene, a njezin prikaz na prijestolju moguće je vidjeti i kod umjetnika koji su prethodili Ambrogiju Lorenzettiju kao što su Duccio i Simone Martini koji su napravili freske pod nazivom „Prijestolje mudrosti“.³⁴ S lijeve i desne strane personifikacije Siene je prikazano sveukupno šest vrlina (Velikodušnost, Umjerenost, Pravednost, Mudrost, Hrabrost, Mir), a teološke vrline su prikazane iznad njezine glave (Vjera, Nada, Ljubav). Pod njezinim nogama nalazi se prikaz Remove djece koja su prema legendi osnovali grada Sienu. Takav prikaz ima i simboliku da je antički Rim taj koji je postavio temelje za razvoj Siene te služi kao određena baza i uporište samoj personifikaciji.³⁵

Slika 11. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Personifikacija Siene, 1338.

³³ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 70-72.

³⁴ Borovac, Ivanka. "Opća povijest umjetnosti". Zagreb: Mozaik knjiga, 2000. str. 208.

³⁵ "The Good Government Allegory," Web Gallery of Art, pristupljeno 17. lipnja 2024.

3.3.2. Mir (Pax)

Personifikacija Mira prikazana je kao ležeća žena u bijeloj haljini s lovrovim vijencem, a pored nje na prijestolju se nalazi Jakost ili Snaga. Kada bismo gledali fresku s matematičkog aspekta može se primijetiti da je centar čitave freske upravo između ove dvije vrline. Ovim je Lorenzetti htio naglasiti da je kombinacija ovih dviju vrlina ključna za održavanje političke stvarnosti čitave komune. Personifikacija Mira leži na oklopima, a njezine bosc noge se odmaraju na štitovima. Takav prikaz označava moralnu pobjedu Mira nad Ratom. Prikazana je u antičkoj odjeći, dok su dijelovi njezinog tijela otkriveni. Iz navedenog može se zaključiti da je Lorenzetti bio vrlo nadahnut antičkom umjetnošću po načinu prikaza personifikacije Mira.³⁶

Slika 12. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Mir i Hrabrost, 1338.

Slika 13. Statua Eirene s Plutusom

Na drugoj slici je prikazana antička statua božice mira Eirene, koja je u grčkoj mitologiji smatrana zaštitnicom prirode i društva. Nije bila svrstana među glavne olimpijske bogove, budući da je bog rata Ares bio među njima. Time se htjelo naglasiti kako je u društvu izuzetno teško bilo održati sklad i mir.³⁷

³⁶ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 88.-91.

³⁷ Leksikografski zavod Miroslav Krleža. "Eirene." *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. 2013. – 2024. Pristupljeno 14. kolovoza 2024.

3.3.3. Jakost/Snaga (Fortitudo)

U ikonografiji je često prikazivana kao žena uspravnog stasa koja u jednoj ruci drži koplje s granom, a u drugoj štit. Ona predstavlja nepobjedivi duh koji podnosi sve teškoće, ali unatoč njezinoj gruboj naravi uvijek je njezina uporišna točka ljubav iz koje se kreće prema ostvarenju svoje svrhe.³⁸

Slika 14. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Hrabrost, 1338.

Podno nje prikazana su dva konjanika kako bi dodatno naglasili njezinu snagu. Smatra se da je izvorno bila prekrivena zlatnom bojom, budući da se na njezinoj haljini i oklopu nalaze sitne žute točkice.³⁹

³⁸Ripa, Cesare. „Ikonologija“. Split: Laus, 2000. str. 187.

³⁹Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 88.

3.3.4. Pravda (Iustitia)

Na Lorenzettijevom muralu su prikazane dvije Pravde. Pravda koja sjedi sama na prijestolju te Pravda koja sjedi zajedno s ostalim građanskim vrlinama. Inače u ikonografiji prikazuje se kao žena koja u svojim rukama drži mač ili vagu. Pravda koja je prikazana s ostalim vrlinama na prijestolju drži mač u desnoj ruci, a u drugoj krunu. Na njezinom krilu može se vidjeti prikaz odrubljene glave koje upućuje na krajnost nagrade i kazne.⁴⁰

Slika 15. Majstor iz Sorigueroles, Detalj svetog Mihaela u borbi sa zmajem

Slika 16. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Pravda 1338.

Na drugoj slici je prikazan arkandeo Mihael koji svojim dugačkim kopljem usmrćuje zmaja (Sotonu). U ikonografiji je često prikazan s vagom kojom važe duše na Posljednjem sudu. Obično nosi srednjovjekovnu ratnu opremu, što naglašava njegovu ulogu nebeskog zaštitnika. Može se uočiti da Lorenzettijeva personifikacija Pravde i arkandeo Mihael dijele slične ikonografske simbole, pri čemu Pravda na Lorenzettijevoj fresci donosi pravednost na ovom svijetu, dok arkandeo Mihael predstavlja provođenje pravednosti nakon ovog zemaljskog života.⁴¹

⁴⁰ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 92.-95.

⁴¹ Mokrović, Ljiljana. "Bizantska i zapadna ikonografija pojedinačnih prikaza svetaca na minijaturama Hrvojeva misala." *Slovo*, br. 61 (2011): 258.-261.

3.3.5. Razboritost (Prudenzia)

Razboritost kao vrlina spominje se još kod Aristotela u njegovoj Nikomahovoj etici, gdje je Aristotel izdvaja u odnosu na druge vrline.⁴² U ikonografiji se često prikazuje kao žena s kacigom ili zlatnom krunom na glavi. Lorenzetti joj nije stavio kacigu na glavu, već zlatnu krunu koja upućuje na čast i slavu onima koji se uspiju održati razboritima u bilo kakvim okolnostima. Iako nema nikakav oklop na sebi, za razliku od drugih vrlina ona je obavijena bijelom maramom koja upućuje na njezinu čistoću i nemogućnost ikakve ukaljanosti njezinog dostojanstva. Pogled joj je čvrst i odlučan, kao da svojim pogledom daje upozorenje vladarima komune da se uvijek drže njezinih pravila.⁴³

Slika 17. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Razboritost, 1338.

Slika 18. Giotto di Bondone, Sedam vrlina, Razboritost, 1306.

Prije Lorenzettija Giotto je naslikao Razboritost u kapeli Scrovegni. Iako obje Razboritosti sjede, Giottova u desnoj ruci drži kompas koji joj omogućava da vidi u kojem smjeru treba ići. Giottova Razboritost nema krunu na glavi kao Lorenzettijeva, ali joj se također na glavi nalazi svijetla marama koja prekriva veći glave.⁴⁴

⁴² Aristotel., "Nikomahova etika", Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1988. str. 117.-134.

⁴³ Ripa, Cesare. "Ikonologija". Split: Laus, 2000. str. 417.-419.

⁴⁴ "Giotto di Bondone," Web Gallery of Art, pristupljeno 18. svibnja 2024.

3.3.6. Umjerenost (Temperantia)

Umjerenost spada u četiri kardinalne vrline, koja omogućava da ne idemo u niti jednu krajnost, već nas održava na nekakvoj ravnoteži. Zbog toga je često prikazivana s čašom u ruci ili s vrčem u kojem je pomiješano vinom s vodom. Još je jedan atribut vrlo čest u ikonografiji personifikacije Umjerenosti, a to je prikaz pješčane ure koji se može vidjeti i kod Lorenzettijeva prikaza.⁴⁵

Slika 19. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Umjerenost, 1338.

Slika 20. Giotto di Bondone, Sedam vrlina, Umjerenost, 1306.

Za razliku od Lorenzettijeve Umjernosti Giottova je prikazana kako stojeći mota vrpću oko mača. Može se zamijetiti da su obje Umjerenosti prikazane kao vrlo mirne i staložene bez većih ekspresija lica.⁴⁶

⁴⁵ Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva" IV. Izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000. str. 339.

⁴⁶ "Giotto di Bondone," Web Gallery of Art, pristupljeno 4. lipnja 2024.

3.3.7. Velikodušnost (Magnanimitas)

Velikodušnost kao vrlina ne spada u kardinalne vrline, ali je ipak postavljena na tron s ostalim vrlinama. Razlog tome je što se vladare u tom vremenu učilo da bez obzira na posjedovanje nužnih kardinalnih vrlina potrebno je posjedovati i vrlinu velikodušnosti kako bi bili dobri upravitelji.⁴⁷ Velikodušnost kao vrlina se odnosi na velika davanja, a mogu je posjedovati samo plemeniti ljudi.⁴⁸

Slika 21. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Velikodušnost, 1338.

Personifikacija Velikodušnosti je postavljena točno kraj vladara Siene, a čak ima i sličnu odjeću vladaru. Na njoj se može vidjeti crno-bijeli plašt, a na glavi joj je postavljena crna kruna. U jednoj ruci drži crnu zdjelu, a u drugoj drži veliku crnu krunu. U crnoj zdjeli nalaze se novčići koji su namijenjeni za potrebite. Njezin staložen i miran pogled usmjeren je prema gledateljima, a njezino uspravno držanje upućuje na plemenitost i dostojanstvo.⁴⁹

⁴⁷Rubinstein, Nicolai. "Political Ideas in Siene Art: The Frescoes by Ambrogio Lorenzetti and Taddeo di Bartolo in the Palazzo Pubblico." *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 21, br. 3/4 (1958): str 180.

⁴⁸Trbara, Tajana. "Aristotelove moralne vrline i odgoj". Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2012. str. 14.

⁴⁹Hanneke van Asperen, "The Virgin and the Virtues. Charity in Ambrogio Lorenzetti's Representation of Good Government," *Artibus et Historiae* 37, br. 73 (2016): 57.

3.3.8. Pravda (Iustitia)

Pravda je prikazana kao druga najveća figura na fresci. Ona ima zasebno prijestolje na kojem sjedi, dok joj poviše glave lebdi figura Mudrosti držeći vagu. Na krajevima vage postavljene su figure Komutativne i Distributivne pravde. Giotto je već prije njega napravio prikaz Pravde na prijestolju koja u svojim rukama drži krajeve vage. Na krajevima vage su također prikazane figure Komutativne i Distributivne pravde, kao i kod Lorenzettija. Obje su prikazane kao ženske figure koje su odjevene u svečanu odjeću s krunom na glavi. Kao što se može vidjeti Giottova Pravda je prikazana kako u potpunosti u svojim rukama kontrolira vagu, dok je Lorenzettijeva samo prstima dodiruje. Lorenzettijeva pravda ima usmjeren pogled prema gore, kao da traži inspiraciju od figure Mudrosti.⁵⁰

Slika 22. Giotto di Bondone, Sedam vrlina, Pravda, 1306.

Slika 21. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Pravda, 1338.

⁵⁰ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 77.-80.

3.3.9. Distributivna i Komutativna pravda

Distributivna pravda je prikazana kao crvena krilata figura ispod koje se nalaze dva muškarca. Muškarac koji je bliži njoj prikazan je kako kleči pred njom s maslinovom granom u ruci dok mu postavlja krunu na glavu. Drugi muškarac joj je okrenut leđima, a pod njegovim nogama nalazi se oružje. Ovim prizorom se želi pokazati da Pravda uvijek kažnjava zlo, a nagrađuje dobro.⁵¹

Komutativna pravda je prikazana na drugoj strani vage kao bijela krilata figura, a podno nje nalaze se dva muškarca koji kleče pred njom. Jedan muškarac drži štap koji je veći od njega, dok drugi prima kraći. Prvi muškarac koji je odjeven u odjeću zelene boje u rukama osim štapa drži crnu kutiju koja predstavlja „staio“ što je bio instrument mjerenja u trgovini tijekom srednjeg vijeka. Drugi muškarac je odjeven u bež odjeću koji su nekada nosili bogati trgovci grada Siene, a kako ni drugi ništa nije lošije odjeven od njega, ovaj prizor predstavlja pravednu trgovačku transakciju.⁵²

Slika 23. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Distributivna pravda, 1338.

Slika 24. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Komutativna pravda, 1338.

Lorenzetti je zasigurno svoju inspiraciju za prikaze personifikacija Distributivne i Komutativne pravde pronašao u Aristotelovoj Nikomahovoj etici, budući da ovakvi prizori nisu bili vrlo česti u srednjovjekovnoj umjetnosti.⁵³

⁵¹ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 77.-81.

⁵² Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 77.-81.

⁵³ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 77.-81.

3.3.10. Mudrost (Sapientia)

Iznad glave Pravde nalazi se personifikacija Mudrosti. Prikazana je kao krilata figura koja u jednoj ruci drži knjigu, a drugom rukom održava ravnotežu vage.⁵⁴Vaga u ikonografiji predstavlja jednakost i pravednost, a često se u ikonografiji arkandeo Mihael prikazuje sa slikom vage u ruci. Knjiga kao simbol često se koristila u kršćanskoj ikonografiji prilikom prikazivanja svetaca. Zbog toga je često predstavljala Stari ili Novi zavjet, no njezina simbolika zavisi o prikazanoj figuri. Stoga možemo zaključiti da je ovdje riječ o Nebeskoj mudrosti čije nadahnuće dolazi izravno od Boga.⁵⁵

Slika 25. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Mudrost, 1338.

3.3.11. Sloga (Concordia)

Personifikacija Sloge postavljena je ispod prijestolja Pravde. Prikazana je kao žena koja sjedi, a u svojoj ruci povezuje dva užeta koja dolaze od Komutativne i Distributivne pravde. Uže koje se u njezinoj ruci povezuje simbolizira jedinstvo komune, a ona ga dalje preusmjerava prema građanima.⁵⁶Razlog zašto je postavljena na ovakav mural jest što predstavlja opće blagostanje svih građana, a o njoj je pisao i sv. Augustin koji je već u tom vremenu primijetio da je sloga nužna za održavanje mira među ljudima.⁵⁷

⁵⁴ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002):71.

⁵⁵ Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva" IV. Izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000., str. 332.-580.

⁵⁶ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 70.-73.

⁵⁷ Nicolai Rubinstein, "Political Ideas in Sieneese Art: The Frescoes by Ambrogio Lorenzetti and Taddeo di Bartolo in the Palazzo Pubblico," *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 21, br. 3/4 (1958)

3.3.12. Teološke vrline (Ljubav, Vjera, Nada)

Iznad glave personifikacije grada Siene nalaze se tri teološke vrline. Prikazane su kao krilate figure čime se želi naglasiti da pripadaju duhovnoj sferi. Personifikacija Ljubavi prikazana je kao najveća od svih vrlina, što nije sasvim slučajno. U polasnici Korinćanima sv. Pavao govori o ljubavi kao najvećoj vrlini: „A sada ostaju vjera, nada, ljubav, ovo troje; ali najveća od njih je ljubav.“⁵⁸Vjera se u ikonografiji često prikazuje s križom, kaležom, upaljenom svijećom ili crkvom na glavi. Kod Lorenzettija Vjera je naslikana kako drži veliki križ u rukama, a odijevena je cijela u bijelo.⁵⁹Lorenzetti je Nadu prikazao bez većih atributa, iako se u ikonografiji inače ona prikazuje sa sidrom ili golubicom.⁶⁰

Slika 26. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Teološke vrline, 1338.

Slika 27. Zapadni portal katedrale u Veroni, Lik Bogordice s Djetetom, Teološke vrline, 12. st..

⁵⁸ Hanneke van Asperen, "The Virgin and the Virtues. Charity in Ambrogio Lorenzetti's Representation of Good Government," *Artibus et Historiae* 37, br. 73 (2016): 57.

⁵⁹ Hanneke van Asperen, "The Virgin and the Virtues. Charity in Ambrogio Lorenzetti's Representation of Good Government," *Artibus et Historiae* 37, br. 73 (2016): 56.

⁶⁰ Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva" IV. Izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000., str. 340.

Od 12. st. sve se više Blažena Djevica Marija počinje prikazivati u umjetnosti s teološkim vrlinama, razlog tome je poznati srednjovjekovni teolog Alain de Lille koji u svojim komentarima na „Pjesmu nad pjesmama“ istaknuo da je Djevica simbol dvije neraskidive ljubavi, jedne prema Bogu, a druge prema čovjeku. Tako imamo primjer naslikane Bogorodice na zapadnom portalu katedrale u Veroni, dok su ispod nje postavljene teološke vrline.⁶¹

3.3.13. Sigurnost (Securitas)

Sigurnost kao personifikacija pojavljuje se na prikazu „Učinka dobre vladavine“. Kao što je već rečeno ona je prikazana kao krilata ženska figura sa svitkom u jednoj, a obješenim kraljem u drugoj ruci. Njezin natpis na svitku naglašava njezinu važnost za mir čitave komune, ali i mogućnost kazne za određene pojedince koji budu pokušavali narušiti mir i sigurnost na bilo kakav način.⁶²

Slika 28. Ambrogio Lorenzetti, Učinak dobre vladavine na selu, Sigurnost, 1338.

⁶¹ Van Asperen, Hanneke. "The Virgin and the Virtues. Charity in Ambrogio Lorenzetti's Representation of Good Government," *Artibus et Historiae* 37, br. 73 (2016): 60.-63.

⁶² Borovac, Ivanka. "Opća povijest umjetnosti". Zagreb: Mozaik knjiga, 2000, str. 206.

4. Alegorija loše vladavine

Na zapadnom zidu „Sale dei nove“ se nalazi prikaz loše vladavine na čelu s personifikacijom Tiranije. Ova freska je napravljena u potpunom moralnom kontrastu od freske dobre vladavine. Freska je tijekom povijesnog perioda oštećena, tako da pojedini njezini dijelovi nedostaju. Tiranija je prikazana kao ženska figura što vidimo po načinu prikaza njezine pletene crne kose. S lijeve i desne strane Tiranije postavljene su mane. S njezine desne strane se nalazi Bijes, Podjela i Rat, a na desnoj su prikazane Prijevara, Izdaja i Okrutnost. Iznad glave Tiranije lete krilate mane: Pohlepa, Taština i Ponos. Pravda je u lošoj vladavini prikazana zavezana te u potpuno iskrivljenom položaju, što insinuira na nemogućnost pravednosti u društvu koje je vođeno strahom i tiranijom⁶³

Slika 29. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, 1338.

⁶³ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 73.-74.

4.1. Učinak loše vladavine

4.1.1. Učinak loše vladavine u gradu

Slika 30. Ambrogio Lorenzetti, Učinak loše vladavine u gradu, 1338.

Na gornjoj slici može se vidjeti kako je uz prikaz „Loše vladavine“ napravljen i njezin učinak. S lijeve strane se nalazi prikaz grada koji je pod upravom Tiranije. Kao što se može primijetiti veliki dio ove freske je uništen. Na slici je prikazan potpuno razrušen grad, čije ruševine blokiraju bilo kakvu prohodnost. Također su prikazani ljudi koji ništa ne poduzimaju po tom pitanju, već štoviše još više narušavaju njegovu arhitekturu. Trgovine su opustošene, a ulice prazne. Na ulicama može se vidjeti vojska koja pod upravom Tiranije ulijeva strah i nesigurnost među građane.⁶⁴ Pored gradskih vrata može se vidjeti prikaz leteće krilate figure Straha, a prepoznamo ga po njegovom demonskom izgledu te po svitku koji potvrđuje sve prikazane zločine.⁶⁵

⁶⁴ Dennis Romano. "A Depiction of Male Same-Sex Seduction in Ambrogio Lorenzetti's 'Effects of Bad Government' Fresco." *Journal of the History of Sexuality* 21, br. 1 (2012): 5.-6.

⁶⁵ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 74.

U prvom planu ove freske je prikazana tema krvave svadbene povorke. Među svim prizorima jedan se istaknuo svojom uznemirujućom prirodom. Dok mrtvi muškarac leži na tlu, dvojica muškaraca drže ženu. Što je točno Lorenzetti htio prikazati ovim uznemirujućim prizorom, nije u potpunosti sigurno do današnjeg dana. Unatoč tome postoje dva objašnjenja, prvo je to da su je htjeli zaustaviti kako ne bi pritrčala mrtvom čovjeku za kojeg se smatra da je njezin zaručnik, a drugo je da su je htjeli seksualno napastovati.⁶⁶

Slika 31. Ambrogio Lorenzetti, Učinak loše vladavine u gradu, 1338.

Slika 32. Ambrogio Lorenzetti, Učinak loše vladavine u gradu, 1338.

Točno pokraj tog prizora nalazi se prikaz dvojice muškaraca. Jedan je prikazan većim i starijim, a drugi nižim i mlađim. Veći muškarac obgrljuje jednom rukom mlađeg, dok mu je kažiprst druge ruke usmjeren prema dolje. Niži muškarac mu upućuje blagi pogled, a čitava scena insinuirá na istospolni par. Budući da se u srednjem vijeku to smatralo grijehom i moralno nedopustivim činom, stoga nije ni čudno što je Lorenzetti upravo ovakav prizor stavio pod „Učinkom loše vladavine“.⁶⁷

⁶⁶ Dennis Romano. "A Depiction of Male Same-Sex Seduction in Ambrogio Lorenzetti's 'Effects of Bad Government' Fresco." *Journal of the History of Sexuality* 21, br. 1 (2012): 7.

⁶⁷ Dennis Romano. "A Depiction of Male Same-Sex Seduction in Ambrogio Lorenzetti's 'Effects of Bad Government' Fresco." *Journal of the History of Sexuality* 21, br. 1 (2012): 7.-8.

4.1.2. Učinak loše vladavine na selu

Selo je poput grada prikazano u ekonomskom i moralnom raspadu. Prikazano je kao brežuljkasti krajolik u kojem nema drveća niti ikakvog zelenila. U daljini su prikazane kuće koje su u potpunosti razrušene i spaljene. Na poljima nema ljudi koji obrađuju zemlju, već su samo prikazani vojnici. Drveće je ogoljeno, a ne vide se nikakvi urode. Koristeći se tmurnim bojama Lorenzetti još više naglašava ovaj depresivni prizor.⁶⁸

Slika 33. Ambrogio Lorenzetti, Učinak loše vladavine u gradu, 1338.

⁶⁸ "Effects of Good Government in the City." Web Gallery of Art. Pristupljeno 25. svibnja 2024.

4.2. Mane i personifikacije

4.2.1. Tiranija

Kao suprotnost vladaru Siene, Tiranija je postavljena na prijestolje u prikazu „Loše vladavine“. Prikazana je kao najveća figura koja je predvodnik u carstvu mana i poroka. Može se primijetiti da se radi o ženskoj figuri vrlo okrutnog izgleda kod koje je naglašena njezina crna pletena kosa, dok joj iz glave izvire demonski rogovi umjesto krune. Zajedno s njom na prijestolju pojavljuju se personifikacije mana kao što su Prijevarena, Izdaja, Okrutnost, Bijes, Podjela i Rat, dok se oko njezine glave pojavljuju figure Pohlepe, Taštine i Ponosa. Pod prijestoljem Tiranije smještena je Pravda koja leži na tlu, dok je vezana okovima. Prikaz „Dobre vladavine“ i „Loše vladavine“ se nalaze u antitetičkom odnosu što se najviše primijeti po prikazu njihovih figura.⁶⁹ Lice Tiranije je prikazano izuzetno blijedo, a iz njezinih očiju izvire oholost i okrutnost.⁷⁰ Odjevena je u zlatni plašt na koje je postavljeno drago kamenje, dok ispod plašta nosi crnu haljinu. U jednoj ruci drži zlatni kalež, dok joj je pod nogama postavljena koza. Njezina crna boja haljine simbol je žalosti i jada,⁷¹ dok njezin zlatni plašt predstavlja moć i bogatstvo. Iako se zlatna boja pojavljivala kao simbol Božje slave pa su se stoga i svetačke aureole i Kristovi prikazi naglašavali zlatnom bojom, ovdje poprimalo drugačije značenje. Oko 14. stoljeća zlatna boja više nema samo transcendentno značenje, već se sve više počinje upotrebljavati u svjetovnim tematikama kako bi prikazala nečiji prosperitet.⁷² Prikazana koza pod nogama Tiranije ima negativno značenje u ikonografiji, najčešće se pojavljuje kao simbol požude.⁷³

⁶⁹ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory.'" *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 73.-74.

⁷⁰ Ripa, Cesare. "Ikonologija". Split: Laus, 2000., str. 511.

⁷¹ Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva" IV. izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000., str. 379.

⁷² Žižić, Ivica. "Zlato-boja nebeske slave". *Živo vrelo*, br. 1-2 (2010): 2.-5.

⁷³ "Cryptic Creatures: The Symbolism of Animals in Art." *Fine Art Restoration UK*. Pristupljeno 25. svibnja 2024.

Slika 34. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, Tiranija, 1338.

Slika 35. Giotto, Posljednji sud, kapeli Scrovegni, 14. st.

Na gornjoj slici može se vidjeti Giottov prikaz pakla na fresci „Posljedni sud“. Na njoj je prikazano divovsko čudovište „Princ Pakla“ koje se izdvaja svojom veličinom u odnosu na druge figure demona. Ono sjedi u središtu, dok grabi i proždire ljude koji su završili u paklu. Giottovog „Princa Pakla“ može se povezati s Lorenzettijevom Tiranijom, budući da se Lorenzetti tijekom svog cjeloživotnog rada uveliko inspirirao velikim Giottom. Obje figure se izdvajaju svojom veličinom te su postavljene kao vođe među porocima ili demonima, dok su im na glavi postavljeni rogovi koji naglašavaju njihov demonski izgled. Može se također primijetiti da Giottov „Princ Pakla“ sjedi na velikom zmaju, dok Lorenzettijeva Tiranija pod nogama drži kozu.⁷⁴ Zmaj u kršćanskoj ikonografiji ima negativnu konotaciju, što dokazuje to da je čak u slavenskom jeziku iz njegovog imena izvedena riječ ženskog roda „zmija“. Simboli koze i zmaja nesumnjivo su postavljeni kako bi u negativnom kontekstu naglasili ove dvije figure.⁷⁵

⁷⁴ "Giotto di Bondone: Posljednji sud, Kapela Scrovegni (Arena), Padova, oko 1305." Web Gallery of Art. Pristupljeno 20. svibnja 2024.

⁷⁵ "Zmajevi i zmije u tradicijama." Nova Akropola. Pristupljeno 19. kolovoza 2024.

4.2.2. Okrutnost (Crudelitas)

Personifikacija ove mane prikazana je kao ženska figura koja drži u jednoj ruci novorođenče, a u drugoj zmiju. Pokazujući zmiju djetetu naglašava se njezina prevelika okrutnost.⁷⁶Zmija u kršćanskoj ikonografiji predstavlja zlo počelo svijeta, zbog koje su Adam i Eva bili protjerani iz edenskog vrta te kao takva postaje simbolom Sotone,⁷⁷dok Dijete koje se drži u naručju u kršćanskoj ikonografiji srednjeg vijeka najčešće predstavlja Isusa Krista. Smatra se da su preko kršćanskih revizija iz 3. i 4. stoljeća prenesene priče o Kristovom djetinjstvu, pa se su time one proširile i kroz čitavi srednji vijek, što je imalo utjecaja i u umjetnosti.⁷⁸

Slika 36. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, Okrutnost, 1338.

Slika 37. Simone Martini, Madona i Dijete, 1326.

Kao primjer izdvaja se slika Simone Martinija „Madona i Dijete“ na kojoj Bogorodica drži Dijete (Krista). Iz slike može se iščitati kako Bogorodica s nježnošću drži svoje Dijete te mu iskazuje ljubav. Dijete se u njezinim rukama osjeća vrlo sigurno i mirno za razliku od Lorenzettijeve Okrutnosti koja ulijeva strah djetetu.⁷⁹

⁷⁶ Ruggiero, Rocky. "With Tyranny and Injustice for All." Rocky Ruggiero, 31. siječnja 2024. Pristupljeno 11. lipnja 2024..

⁷⁷ Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva"IV. Izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000. str. 592.

⁷⁸ Narod, Wayne. "Christ Child." Christian Iconography. Pristupljeno 20. svibnja. 2024.

⁷⁹ "Madonna and Child." Web Gallery of Art. Pristupljeno 9. lipnja 2024.

4.2.3. Izdaja (Proditio)

Personifikacija Izdaje u svom krilu drži hibridnu životinju koja je prikazana kao polu janje, a polu škorpion. Njegov prednji dio je napravljen u janječem obliku, dok na stražnjem dijelu je prikazan debeli rep škorpiona.⁸⁰ Janje je u kršćanskoj ikonografiji simbol nevinosti, čistoće i poniznosti,⁸¹ dok je škorpion sa svojim otrovnim repom simbol izdaje, koji može u bilo kojem trenutku ubiti. Još više ovu simboliku naglašava to što se upravo ta životinja nalazi u naručju Izdaje, jer ona daje lažan osjećaj sigurnosti, dok s druge strane želi napakostiti.⁸²

Slika 38. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, Izdaja, 1338.

Slika 39. Giotto di Bondone, Prizori iz Kristova života: Judin poljubac, 1304.-1315.

Giottova freska „Judin poljubac“ krije pozadinsko značenje izdaje. Na fresci je prikazan Juda kako grli i ljubi Isusa pred vojnicima kojima ga je izdao. Lorenzetti i Giotto nam žele ukazati da se izdaja gotovo uvijek krije iza prijetvorne ljubaznosti. Stoga Lorenzetti ovom personifikacijom želi upozoriti svoje sugrađane da budu oprezni prilikom odabira vlasti.⁸³

⁸⁰ Romero, Anthony D. "Right Now We're Living the 'Allegory of Bad Government,' and We Have an Obligation to Resist It" American Civil Liberties Union, Vijesti, 24. svibnj 2017. Pristupljeno 25. svibnja 2024.

⁸¹ Bačani, Larisa. "Prikaz životinja u romaničkoj umjetnosti" Diplomski rad, Umjetnička akademija u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2016. str.15.

⁸² Romero, Anthony D. "Right Now We're Living the 'Allegory of Bad Government,' and We Have an Obligation to Resist It" American Civil Liberties Union, Vijesti, 24. svibnja 2017. Pristupljeno 25. svibnja 2024.

⁸³ "Juda Iškariotski". Proleksis enciklopedija. Pristupljeno 28. svibnja 2024. <https://proleksis.lzmk.hr/29357/>

4.2.4. Prijevarena (Fraus)

Prikazana je kao ženska figura s krilima šišmiša, dok na nogama ima kandže. Stoga Prijevarena simbolizira lukavost i izdaju.⁸⁴ Da je riječ baš o krilima šišmiša, a ne potencijalno o anđeoskim može se vidjeti na primjeru detalja iz Giottovog djela „Prizori iz Kristova života: Raspeće“.

Slika 40. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, Prijevarena,, 1338.

Slika 41. Giotto di Bondone, Prizori iz Kristova života: Raspeće 1304.-1315.

U ikonografiji se anđeli najčešće prikazuju s bijelim pernatim krilima, dok su demonske figure prikazane s krilima šišmiša. U mnogim dijelovima svijeta krila šišmiša su bila simbol nadnaravne moći, a u brojnim srednjovjekovnim pričama šišmiš simbolizira izdajnika. Zanimljivo je to što je baš u vremenu između 13. i 16. stoljeća nastao najveći broj pučkih legendi vezanih za ovu životinju, stoga nije niti čudno što se Lorenzetti upravo koristi njima kako bi prikazao personifikaciju Prijevare.⁸⁵

⁸⁴ "Allegory and effects of good and bad government." Premio Res Publica. Pristupljeno 1. lipnja 2024.

⁸⁵ Zaradija Kiš, Antonija. "Šišmiš: od pučkih predaja i predodžbe bluda do COVID-a". Narodna umjetnost 58, br. 1 (2021): str. 150.-154.

4.2.5. Bijes (Furor)

Bijes je jedina personifikacija koja se svojim izgledom drastično razlikuje od drugih personifikacija. Ona je napravljena kao spoj čovjeka i različitih životinja. Glava joj je od vepra, tijelo od konja, torzo od čovjeka, a rep joj je prikazan kao kod psa.⁸⁶ Vepar (divlja svinja) predstavlja pokvarenost i grijeh, što se navodi i u Bibliji: „Ne dajte svetinje psima! Niti svoga biserja bacajte pred svinje da ga ne pogaze nogama pa se okrenu i rastrgaju vas.“⁸⁷ Konj se vrlo često koristio u mitološkim pričama, a najpoznatija je o kentauru (polu čovjek, polu konj). Kentaur se pojavljuje i u kršćanskoj ikonografiji, ali u negativnom smislu predstavlja čovjekovu životinjsku narav.⁸⁸ Rep psa predstavlja grijeh, budući da psi u srednjovjekovnoj umjetnosti imaju negativno značenje.⁸⁹ Čovjekov torzo prikazan na ovakvoj hibridnoj životinji postaje simbolom požude, budući da Platon u svom djelu „Timeju“ naveo tri dijela ljudske duše od kojih je jedan požudni koji je smješta u područje trbuha.⁹⁰ Lorenzetti je napravio ovakav hibrid kako bi što više dočarao nekontrolirani bijes ove personifikacije.⁹¹

Slika 42. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, Ludilo, 1338.

⁸⁶ "Immagine simbolo del Premio Res Publica: Allegoria ed effetti del Buono e del Cattivo Governo del Lorenzetti." Premio Res Publica. Pristupljeno 9. lipnja 2024.

⁸⁷ Mario Crvenka. "Svinja (domaća i divlja)." Katolički tjednik, 4. travnja 2018.

⁸⁸ "Kentauri." Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. Pristupljeno 25. svibnja 2024.

⁸⁹ "Vjernost, blagost, poniznost... Simbolika životinja na keramičkom posuđu". Arheološki muzej Istre. Pristupljeno 10. lipnja 2024.

⁹⁰ Perčulija, Franka. "Pojam teoretskog života u Aristotelovom Nagovoru na filozofiju." Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2019., str.13.

⁹¹ "Immagine simbolo del Premio Res Publica: Allegoria ed effetti del Buono e del Cattivo Governo del Lorenzetti." Premio Res Publica. Pristupljeno 9. lipnja 2024.

4.2.6. Podjela (Divisio)

Podjela je napravljena kao ženska figura koja je obučena u boje Siene. Jedna strana njezine haljine je u potpunosti bijela, a druga je crna, čime se htjela naglasiti podijeljenost grada Siene. Osim toga ona drži stolarsku pilu kojom reže predmet koji drži u drugoj ruci. Njezina zlatna kosa prikazana je raspuštenom te vrlo raščupanom. Kod personifikacije Mira može se vidjeti kako je njezina kosa bila vrlo pažljivo uredna i ispletana, što je u potpunoj suprotnosti od njezine kose.⁹² Ovim primjerom može se reći da je Lorenzetti vrlo pažljivo mislio na svaki detalj prilikom prikaza kreposti i mana, budući da se tijekom srednjeg vijeka kosa smatrala erotičnim atributom žene. Zbog toga su žene tijekom tog razdoblja izrazito pazile da im kosa uvijek bude uredno počešljana i sapletena, dok je u suprotnosti raspuštena kosa bila simbolom neukrotivosti i nemorala.⁹³

Slika 43. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, Podjela, 1338.

Slika 44. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija dobre vladavine, Mir i Hrabrost, 1338.

⁹² Skinner, Quentin. "Ambrogio Lorenzetti: The Artist as political philosopher", Raleigh Lectures on History, (1986.): 35.

⁹³ Jelančić, Josip. "Kosa kao likovni medij". Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, 2019. str. 3.

4.2.7. Rat (Bellum)

Figura Rata napravljena je kao posljednja u nizu građanskih mana. Oklopljenan je ratnim oružjem pa joj se od ratne opreme ne može vidjeti lice. U jednoj ruci drži mač, a u drugoj štit. Na štitu je ispisan riječ „GUERRA“, što u prijevodu znači rat.⁹⁴

Slika 45. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, Rat, 1338.

Slika 46. Giotto di Bondone, Pokolj nevine dječice, 1304.-1306.

Na Giottovoj fresci „Pokolj nevine dječice“ prikazana je biblijska tema pokolja djece u Betlehemu za vrijeme vladavine judejskog kralja Heroda. Na toj fresci može se vidjeti kako vojnici imaju ratnu opremu koja je prikazana crnom bojom, dok u rukama drže štitove ili mačeve. Ovakvi prikazi vojnika su vrlo slični Lorenzettijevoj personifikaciji Rata.⁹⁵

4.2.8. Strah (Timor)

Figura Straha javlja se iznad prikazanog razrušenog grada i sela. Prikazana je kao ženska figura demonskog izgleda pored ulazom u sami grad. U potpunom je kontrastu od figure Sigurnosti u prikazu „Učinka dobre vladavine“, a njezin svitak potvrđuje prikazane zločine.⁹⁶ Na svitku piše sljedeći tekst: „Nitko neće proći ovom cestom bez straha od Smrti.“⁹⁷

⁹⁴ Skinner, Quentin. „Ambrogio Lorenzetti: The Artist as political philosopher“, Raleigh Lectures on History, (1986.), str. 35.

⁹⁵ "Herod Veliki." Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 30. svibnja 2024.

⁹⁶ Polzer, Joseph. Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory. Artibus et Historiae 23, br. 45 (2002): 73.-74.

⁹⁷ Romero, Anthony D., " Right Now We're Living the 'Allegory of Bad Government,' and We Have an Obligation to Resist It", ACLU. Pristupljeno 25. svibnja 2024.

4.2.9. Teološke mane (Pohlepa, Oholost, Taština)

Kao što se iznad personifikacije grada Siene nalaze tri teološke kreposti, tako se iznad Tiranije nalaze tri teološke mane. Oholost (Superbia) je prikazana kao glavna mana, a smještena je točno iznad glave Tiranije. Ona je odjevena u crvenu haljinu, dok joj na glavi umjesto krune vire crveni rogovi. U svojim rukama drži crni mač i jaram, što simbolizira njezinu dominaciju. Pohlepa (Avaritia) je prikazana s kukom u jednoj ruci koja joj omogućava hvatanje novca, dok u drugoj ruci drži dvije vreće novca koje simboliziraju njezinu nezasićenost. Taština (Vanagloria) drži u svojoj ruci ogledalo kako bi se divila svojoj ljepoti, a u drugoj drži suhu granu koja je simbol nestalnosti.⁹⁸

Slika 47. Ambrogio Lorenzetti, Alegorija loše vladavine, Teološke mane, 1338.

Slika 48. Giotto di Bondone, Legende o sv. Franji: Egzorcizam demona u Arezzu, 1317.-1320.

Ove krilate mane predstavljaju kolaps čitavog grada Siene ne samo u materijalnom, već i u duhovnom smislu. One se pojavljuju kao demoni koji upravljaju ne samo gradom, već i samom Tiranijom koju inspiriraju.⁹⁹ Jedan sličan prizor može se vidjeti kod Giotta u prikazu freske „Legende o sv. Franji: Egzorcizam demona u Arezzu“. Na njemu je prikazan svetac u dubokoj molitvi koji snagom svoje molitve tjera krilate figure iz grada.¹⁰⁰

⁹⁸ Romero, Anthony D., "Right Now We're Living the 'Allegory of Bad Government,' and We Have an Obligation to Resist It", ACLU. Pristupljeno 25. svibnja 2024.

⁹⁹ Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory'". *Artibus et Historiae* 23, br. 45 (2002): 73.-74.

¹⁰⁰ "Giotto di Bondone". Web Gallery of Art. Pristupljeno 25. svibnja 2024.

5. Zaključak

Lorenzetti je umjetnik koji je uistinu bio genije za vrijeme u kojem je živio, a njegove inovacije u umjetnosti su postavile temelj kasnijim umjetnicima koji će doći iza njega. Njegov pokušaj rješavanja problema perspektive je nagovještaj novog umjetničkog razdoblja renesanse. Također je i autor najvećeg prikazanog pejzaža nakon razdoblja antike, što označava odmak od striktno religiozne tematike srednjeg vijeka prema svjetovnoj. Iako je tema „Alegorija učinka dobre i loše vladavine“ svjetovna, on kombinira simbole iz kršćanske ikonografije prilikom prikaza personifikacija. Može se vidjeti da se u prikazu svojih personifikacija koristi tehnikama svojih prethodnika, a ponajviše Giotta. Njegov detaljan prikaz vrlina i mana svjedoči o njegovom izvrsnom poznavanju simbola i njihovom značenju. Svaki detalj na personifikacijama počevši od predmeta, boje odjeće, tkanine, ali i kose ima svoje skriveno značenje. Iako je ovaj muralni ciklus napravljen u 14. stoljeću, svojom tematikom je i danas aktualan. Kao ljudi nismo se previše odmakli od tog vremena što se tiče pitanja o moralu, budući da se uvijek vodimo određenim maksimumima. Samo je na nama da odlučimo hoćemo li pripadati „dobroj“ ili „lošoj“ strani.

6. Literatura

1. "Allegory and effects of good and bad government." Premio Res Publica. Pristupljeno 1. lipnja 2024. <https://www.premiorespublica.org/en/immagine-simbolo-del-premio-res-publica-allegoria-ed-effetti-del-buono-e-del-cattivo-governo-del-lorenzetti/>
2. "Ambrogio Lorenzetti." Encyclopaedia Britannica. Pristupljeno 15. svibnja 2024. <https://www.britannica.com/biography/Ambrogio-Lorenzetti>.
3. "Cryptic Creatures: The Symbolism of Animals in Art." Fine Art Restoration UK. Pristupljeno 25. svibnja 2024. <https://fineart-restoration.co.uk/news/cryptic-creatures-the-symbolism-of-animals-in-art/#:~:text=Goats%20in%20art,of%20a%20carefree%20pastoral%20life>.
4. "Effects of Good Government in the City." Web Gallery of Art. https://www.wga.hu/html_m/l/lorenzet/ambrogio/governme/4effect3.html.
5. "Giotto di Bondone". Web Gallery of Art. Pristupljeno 25. svibnja 2024., <https://www.wga.hu/frames-e.html?html/g/giotto/index.html>.
6. "Giotto di Bondone: Posljednji sud, Kapela Scrovegni (Arena), Padova, oko 1305." Web Gallery of Art. Pristupljeno 20. svibnja 2024. <https://www.wga.hu/frames-e.html?html/g/giotto/padova/4lastjud/index.html>.
7. "Herod Veliki." Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 30. svibnja 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/herod-veliki>
8. "Immagine simbolo del Premio Res Publica: Allegoria ed effetti del Buono e del Cattivo Governo del Lorenzetti." Premio Res Publica. Pristupljeno 9. lipnja 2024. <https://www.premiorespublica.org/en/immagine-simbolo-del-premio-res-publica-allegoria-ed-effetti-del-buono-e-del-cattivo-governo-del-lorenzetti/>
9. "Juda Iškariotski". Proleksis enciklopedija. Pristupljeno 28. svibnja 2024. <https://proleksis.lzmk.hr/29357/>
10. "Kentauri." Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. Pristupljeno 25. svibnja 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/31214>.
11. "Madonna and Child." Web Gallery of Art. Pristupljeno 9. lipnja 2024. https://www.wga.hu/html_m/s/simone/4altars/6other/3madonna.html.
12. "The Good Government Allegory," Web Gallery of Art, pristupljeno 10. svibnja 2024., https://www.wga.hu/html_m/l/lorenzet/ambrogio/governme/1good1.html.

13. "Vjernost, blagost, poniznost... Simbolika životinja na keramičkom posuđu". Arheološki muzej Istre. Pristupljeno 10. lipnja 2024. <http://www.ami-pula.hr/prozor-u-proslost/vjernost-blagost-poniznost-simbolika-zivotinja-na-keramicnom-posudu/>
14. "Zmajevi i zmije u tradicijama." Nova Akropola. Pristupljeno 19. kolovoza 2024. <https://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/simbolizam/zmajevi-i-zmije-u-tradicijama/>
15. Aristotel., "Nikomahova etika", Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1988.
16. Baćani, Larisa. "Prikaz životinja u romaničkoj umjetnosti " Diplomski rad, Umjetnička akademija u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2016. <https://repozitorij.uaos.unios.hr/islandora/object/uaos:141>
17. Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva"IV.Izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000.
18. Borovac, Ivanka. "Opća povijest umjetnosti". Zagreb: Mozaik knjiga, 2000.
19. Davies, Penelope J. E. "Jansonova enciklopedija: zapadna tradicija".Varaždin: Stanek, 2013.
20. Dennis Romano. "A Depiction of Male Same-Sex Seduction in Ambrogio Lorenzetti's 'Effects of Bad Government' Fresco." Journal of the History of Sexuality 21, br. 1 (2012) <https://www.jstor.org/stable/41475053>
21. Gudak, Tea. "Sekularne teme u slikarstvu Trecenta". Medieval Wall, 2010. <https://www.medievalwall.com/hrvatski/wp-content/uploads/2010/03/Sekularne-teme-u-slikarstvu-Trecenta.pdf>
22. Jelančić, Josip. "Kosa kao likovni medij". Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, 2019. <https://repozitorij.aukos.unios.hr/islandora/object/aukos:249/datastream/PDF/view>
23. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. "Eirene." Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. 2013. – 2024. Pristupljeno 14. kolovoza 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/eirene>.
24. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 'Humanizam.' Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. 2013. – 2024. Pristupljeno 8.5.2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/humanizam>
25. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 'Martini, Simone.' Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. 2013. – 2024. Pristupljeno 5. svibnja 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/martini-simone>

26. Mario Crvenka. "Svinja (domaća i divlja)." Katolički tjednik, 4. travnja 2018.
<https://www.nedjelja.ba/hr/duhovnost/tragom-biblije/svinja-domaca-i-divlja/4517>.
27. Mokrović, Ljiljana. "Bizantska i zapadna ikonografija pojedinačnih prikaza svetaca na minijaturama Hrvojeva misala." Slovo , br. 61 (2011): 258.-261..
<https://hrcak.srce.hr/77237>
28. Narod, Wayne. "Christ Child." Christian Iconography. Pristupljeno 20. svibnja. 2024.
<https://www.christianiconography.info/christChild.html>.
29. Perčulija, Franka. "Pojam teoretskog života u Aristotelovom Nagovoru na filozofiju." Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2019.
<https://repositorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg%3A354/datastream/PDF/view>
30. Polzer, Joseph. "Ambrogio Lorenzetti's 'War and Peace' Murals Revisited: Contributions to the Meaning of the 'Good Government Allegory,'" *Artibus et Historiae* 23, no. 45 (2002) <https://www.jstor.org/stable/1483682>
31. Ripa, Cesare. „Ikonologija“. Split: Laus, 2000.
32. Romero, Anthony D. "Right Now We're Living the 'Allegory of Bad Government,' and We Have an Obligation to Resist It" *American Civil Liberties Union*, *Vijesti*, 24. svibnj 2017. Pristupljeno 25. svibnja 2024. <https://www.aclu.org/news/civil-liberties/right-now-were-living-allegory-bad-government-and-we-have-obligation-resist-it>.
33. Romero, Anthony D., " Right Now We're Living the 'Allegory of Bad Government,' and We Have an Obligation to Resist It", *ACLU*, pristupljeno 25. svibnja 2024., <https://www.aclu.org/news/civil-liberties/right-now-were-living-allegory-bad-government-and-we-have-obligation-resist-it>
34. Rubinstein, Nicolai. "Political Ideas in Sieneese Art: The Frescoes by Ambrogio Lorenzetti and Taddeo di Bartolo in the Palazzo Pubblico." *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 21, br. 3/4 (1958) <http://www.jstor.org/stable/750823>
35. Ruggiero, Rocky. "With Tyranny and Injustice for All." *Rocky Ruggiero*, 31. siječnja 2024. Pristupljeno 11. lipnja 2024. <https://rockyruggiero.com/with-tyranny-and-injustice-for-all/>.
36. Skinner, Quentin. "Ambrogio Lorenzetti: The Artist as political philosopher", *Raleigh Lectures on History*, (1986.)
<https://www.thebritishacademy.ac.uk/documents/2339/72p001.pdf>
37. Skinner, Quentin. "Ambrogio Lorenzetti's Buon Governo Frescoes: Two Old Questions, Two New Answers." *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 62 (1999): 1–28. <https://www.jstor.org/stable/751381>.

38. Souchal, Francois, i Hofstaetter, Hans H. Umjetnost u slici: Evropski srednji vijek. Rijeka: Otokar Keršovani, 1978.
39. Trbara, Tajana. "Aristotelove moralne vrline i odgoj". Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2012.
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:212240>.
40. Van Asperen, Hanneke., "The Virgin and the Virtues. Charity in Ambrogio Lorenzetti's Representation of Good Government," *Artibus et Historiae* 37, br. 73 (2016) <https://www.jstor.org/stable/44082057>
41. Zaradija Kiš, Antonija. "Šišmiš: od pučkih predaja i predodžbe bluda do COVID-a". *Narodna umjetnost* 58, br. 1 (2021)
42. Žižić, Ivica. "Zlato-boja nebeske slave". *Živo vrelo*, br. 1-2 (2010)
https://www.hilp.hr/dokumenti_zivo_vrelo_upload/20101022/zivo_vrelo201010221431150.pdf

7. Popis priloga

Slika 1. https://www.finestresullarte.info/en/ancient-art/siena-restoration-work-begins-on-ambrogio-lorenzetti-s-buongoverno (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	8
Slika 2. https://www.presidentsmedals.com/Entry-16180 (Pristupljeno: 27. kolovoza 2024.)	11
Slika 3. https://x.com/MG_illustrator/status/955370667146465281 (Pristupljeno: 27. kolovoza 2024.)	12
Slika 4. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenzet/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	13
Slika 5. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenzet/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	14
Slika 6. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenzet/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	15
Slika 7. http://www.travelingintuscany.com/arte/andreabonaiuto/cappellonedeglispagnoli.htm (Pristupljeno: 17. kolovoza 2024.)	16
Slika 8. https://www.pinterest.com/kklafuric/gotika/ (Pristupljeno: 17. kolovoza 2024.)	16
Slika 9. https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Ambrogio-Lorenzetti/741458/The-Effects-of-Good-Government-in-the-Countryside%2C-detail%2C-1338-1340.html (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	17
Slika 10. Badurina, Anđelko. "Leksikon ikonografije, liturgije i simboličke zapadnog kršćanstva" IV. Izdanje. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000. str. 339.	18
Slika 11. https://en.wikipedia.org/wiki/The_Allegory_of_Good_and_Bad_Government (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	19
Slika 12. https://en.wikipedia.org/wiki/Eirene_(goddess) (Pristupljeno: 16. kolovoza 2024.)	20
Slika 13. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenzet/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	20
Slika 14. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Ambrogio_Lorenzetti_006.jpg (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	21
Slika 15. https://www.alamy.com/stock-photo/saint-michael-fighting-the-dragon.html?sortBy=relevant (Pristupljeno: 16. kolovoza 2024.)	22
Slika 16. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenzet/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	22
Slika 17. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenzet/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	23
Slika 18. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/g/giotto/padova/7vicevir/index.html (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	23
Slika 19. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenzet/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	24
Slika 20. (https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/g/giotto/padova/7vicevir/index.html) (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	24

Slika 21. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	25
Slika 22. https://it.wikipedia.org/wiki/Giustizia_%28Giotto%29 (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	26
Slika 23. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	26
Slika 24. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	27
Slika 25. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 7. lipnja 2024.)	28
Slika 26. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	29
Slika 27. Krleža, Palmira. "Lik Bogorodice u kamenoj plastici od 11. do 13. stoljeća na području istočnog Jadrana." Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 2016. str. 111.	29
Slika 28. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/ (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	30
Slika 29. http://www.travelingintuscany.com/art/ambrogio/lorenzetti/goodandbadovernment.htm (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	31
Slika 30. https://www.flickr.com/photos/profzucker/52009503186 (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	32
Slika 31. https://www.flickr.com/photos/profzucker/52009503186 (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	33
Slika 32. https://www.flickr.com/photos/profzucker/52009503186 (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	33
Slika 33. http://www.travelingintuscany.com/art/ambrogio/lorenzetti/goodandbadovernment.htm (Posjećeno 8.lipnja 2024.)	34
Slika 34. http://www.travelingintuscany.com/art/ambrogio/lorenzetti/goodandbadovernment.htm (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	36
Slika 35. https://www.wga.hu/html_m/g/giotto/padova/4lastjud/11_lastk.html (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	36
Slika 36. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/index.html (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	37
Slika 37. https://www.wga.hu/html_m/s/simone/4altars/6other/3madonna.html . (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	37
Slika 38. https://slikovnica-gorgim.blogspot.com/2011/07/giotto-da-bondone-judin-poljubac-1305.html (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	38
Slika 39. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/index.html (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	38
Slika 40. https://www.wga.hu/frames-e.html?html/l/lorenz/ambrogio/governme/index.html (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	39

Slika 41. https://www.wga.hu/html_m/g/giotto/padova/5angels/angel06.html (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	39
Slika 42. https://www.aclu.org/news/civil-liberties/right-now-were-living-allegory-bad-government-and-we-have-obligation-resist-it (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	40
Slika 43. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenz/ambrogio/governme (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	41
Slika 44. https://www.aclu.org/news/civil-liberties/right-now-were-living-allegory-bad-government-and-we-have-obligation-resist-it (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	41
Slika 45. https://www.vjeraidjela.com/nevina-djecica/ (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	42
Slika 46. https://www.aclu.org/news/civil-liberties/right-now-were-living-allegory-bad-government-and-we-have-obligation-resist-it (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	42
Slika 47. https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/l/lorenz/ambrogio/governme/index.html (Pristupljeno: 8.lipnja 2024.)	43
Slika 48. https://www.wikiart.org/en/giotto/exorcism-of-the-demons-at-arezzo-1299 (Pristupljeno: 6.lipnja 2024.)	43

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Gabriela Baček, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Povijesti umjetnosti i Filozofije, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 24.9.2024.

Potpis

Gabriela Baček

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Gabriela Balek
Naslov rada: Ambrogio Lorenzetti: Alegorija očinka
dobre i loše vladavine
Znanstveno područje i polje: Povijest umjetnosti, humanističke znanosti
Vrsta rada: Završni rad
Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izv. prof. dr. sc. Ivana Čopeta Kalčić
Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
/

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

doc. dr. sc. Silva Kalčić
Klara Čopalića, nast. asist.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove
elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 24.9.2024

Potpis studenta/studentice: Gabriela Balek

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.